

УДК 334.012.7

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-294-3-5

ТЕПЛЮК М. А.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена ідентифікації сучасних трендів інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу та їх адаптивності до умов цифрової економіки. У статті викладені основні характеристики цифрової економіки та її вплив на інноваційний розвиток підприємств малого бізнесу. Проаналізовано трансформаційні процеси від генерації ідей, формування бізнес-ідей до імплементації проривних інновацій у діяльність підприємств малого бізнесу. У статті розглянуто, в межах мережевої цифровізації, відповідні технологічні тренди, а саме: діджитал ідея, розумні додатки та аналітика, розумні речі, цифрові близнюки, хмарні технології, розмовні платформи, занурений досвід, блокчейн, керовані моделі, пролонгований адаптивний ризик і довіра. Разом з тим, ідентифіковано драйвери інноваційного розвитку сучасного бізнесу на локальному і глобальному рівнях, такі як персонал і інноваційна культура, розуміння клієнтів, дослідження та розробки, бізнес-процеси та бізнес-модель.

Ключові слова: інновація, ідея, бізнес-ідея, тренди інноваційного розвитку, цифрова економіка, динамічні можливості, діджиталізація.

MARIIA TEPLIUK

SHEE «Kyiv national economic university named after Vadym Hetman»

INNOVATIVE DEVELOPMENT TRENDS OF SMALL BUSINESS ENTREPRENEURSHIP IN THE DIGITAL ECONOMY CONDITION

The article is devoted to the modern trends identification in the small businesses innovative development and their adaptability to the digital economy. The article presents the main characteristics of the digital economy and its impact on the small business' innovative development. Transformation processes from idea generation, business idea formation to implementation of breakthrough innovations and small business enterprises activity are analyzed. The article considers, within the network intellectual digitization, technological trends: digital idea, smart applications and analytics, smart things, digital twins, cloud technologies, talk platforms, immersive experience, blockchain, managed models, prolonged adaptive risk and trust. Based on the results of strengths, weaknesses, opportunities and threats analysis, the most significant economic factors of industrial production development in Ukraine have been found out. The economic factors of the enterprises development under the conditions of Industry 4.0 are systematized. It shows the essence of the paradigm shifts in economy, that respond to the trend to globalization and setting up the information society, especially to the impact of the fourth industrial revolution. The authors have noted increased productivity and profitability of production and the rise of collaboration effectiveness between the economic entities. Such factors as the need to develop a new type of intellectual value chain, production of individual and customized goods with reasonable prices and use of learning factories have specific meaning in the framework of this problem. However, in the context of the Ukraine industrial policy within of Industry 4.0, certain systemic economic factors that could have a negative impact on the development of priority sectors of industry have been identified. The results obtained can be used by business entities implementing the decoded platform. At the same time, drivers of innovative development of modern business at the local and global level are identified, such as: staff and innovation culture, customer understanding, research and development, business processes and business model.

Key words: innovation, idea, business idea, trends of innovative development, digital economy, dynamic opportunities, digitalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Одним із найважливіших завдань цифрової економіки є підвищення конкурентоспроможності продукції та послуг шляхом використання інновацій. Відповідна тенденція зумовлює необхідність формування конкретних кроків підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу шляхом вдалого симбіозу бізнес-ідей та інновацій. Саме вдала трансформація ідеї в бізнес-ідею є одним з ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств малого бізнесу в умовах цифрової економіки. Оскільки, саме особливість діяльності сучасних підприємств малого бізнесу полягає в тому, що інновації для них є ендогенним фактором ефективності їх розвитку. Відповідні тенденції, актуалізують потребу у дослідженні інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу з урахуванням висхідних глобальних трендів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед наукових праць щодо глобальних трендів інноваційного розвитку підприємництва малого бізнесу в умовах цифрової економіки слід відзначити роботи: Гонгаревої І. В., Вострякової В. Ю., Лаврененко В. В., Махової Г. В., Петренко Л. А., Репіної І. М., Сагайдака М. П., Швиданенко Г. О. та інших. Водночас концептуальні питання, що стосуються принципів, орієнтирів і бар'єрів інноваційного розвитку, визначення трендів їх корекції у напрямку забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємств малого бізнесу відповідно до потреб цифрової економіки, потребують подальшого дослідження. Актуальність і значущість окреслених питань зумовили вибір тематики нашого дослідження, визначили мету і логіку дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження сучасних трендів інноваційного розвитку підприємництва малого бізнесу в умовах цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Світова практика показує, що більшість підприємств малого бізнесу зазнають великих збитків тільки тому, що не передбачили, або невірно здійснили прогноз можливих змін зовнішнього середовища у відповідності до свого потенціалу. Саме тому, суб'єктам господарювання малого бізнесу необхідно приділити значну увагу процесу генерації ідей в бізнес-ідею, в-першу чергу для ідентифікації вектору розвитку так і для переконання партнерів та інвесторів в доцільності реалізації запропонованих заходів. Оволодіння технікою бізнес-планування стає актуальним завданням для підприємств малого бізнесу, оскільки за статистикою успішних трансформацій бізнес-ідей приблизно 30%, здебільшого їх імплементація закінчується невдачею, абсолютно незалежно від техніко-технологічних можливостей та фінансового забезпечення суб'єктів господарювання [1, стор. 813–822].

Ключовими труднощами є, насамперед, динамічність ринкового середовища та опір змінам. Трансформацію бізнес-ідей слід розглядати як редизайн генетичної архітектури всього підприємства – фактично зміна організаційної ДНК. Відповідна трансформація може бути радикальною – повністю змінює основи організації, архітектурною – стосується виключно внутрішніх змін, модульною – змінює певні блоки підприємства, але на сьогоднішній день цікавими є ітераційні трансформації [2, с. 60–66], що дозволяють суб'єктам господарювання будувати платформу, на базі якої будуть впроваджуватися і підтримуватися зміни для безперервного вдосконалення бізнес-ідеї.

Безперечно, бізнес-ідея є першочерговим джерелом функціонування підприємств малого бізнесу, а успішна її реалізація є конкурентною перевагою [3, с. 397–408]. Враховуючи сучасні умови діджиталізації спостерігається суттєве зміщення акцентів та елементних структур бізнес-ідей, а саме: цифрові технології скоротили та спростили цикли реалізації ідей; з'явилося безліч спеціалізованих компаній, що беруть на себе ряд завдань: виробництва, логістики, клієнтського супроводу, після продажного обслуговування, ІТ, що істотно спростило запуск нового бізнесу та знижує рівень входу в різні сегменти економіки; нові технології дозволяють здійснювати більш ефективний аналіз бізнесу, клієнтів та їх поведінки, що дозволяє переходити від стандартизації до персональних пропозицій та формування унікального клієнтського досвіду.

В межах цифрової економіки, важливу роль відіграють інновації у процесі формуванні унікального клієнтського досвіду, тобто побудові адаптивних ланцюгів послідовних взаємодій між клієнтом і компанією, на базі якої необхідно сформувавши унікальний підхід щодо залучення клієнтів в оточенні та супроводі бранда [4, с. 63–68]. Разом з тим, треба відзначити не менше важливий елемент цифрової економіки як лідерство, прояв якого в даному контексті повністю зміщує акценти, оскільки раніше для успіху потрібен був лідер-керівник, то в діджитал умовах потрібен керівник-емпат, який здатний створити атмосферу на підприємстві таку яка б сприяла народженню талант-менеджерів.

Враховуючи ряд позитивних характеристик для трансформації бізнес-ідеї у інноваційний розвиток підприємств малого бізнесу, необхідно виконувати ряд постулатів:

- Логічність – для того, щоб вирішити завдання сьогодення, потрібно вийти за рамки логіки та реальності. Технології змінюють цілі галузі, що розгалужує ринок і сприяє виникненню нових конкурентів. Тому для появи нових ідей, необхідно розглянути діяльність підприємств малого бізнесу абсолютно з іншої точки зору.

- Неперервність – необхідно стратегічно мислити та разом з тим враховувати, що прогнози та екстраполяція не працюють належним чином, майбутнє є абсолютно не визначеним і цей факт треба сприймати як відкриті можливості для використання проривних інновацій.

- Лідерство – конкурентна перевага вже перейшла з позицій відносин між клієнтами та персоналом підприємства у бік ефективності «точок контакту». Тому, актуальним є «витягувати інновацій» з клієнта. Коли кожен співробітник організації розуміє, що його ефективна взаємодія з клієнтом змінює ставлення до підприємства, загалом, він стає провідником генерації нових ідей [5, с. 139–143].

В світі не існує алгоритму формування успішних бізнес-ідей, саме тому здебільшого економічна спільнота пропонує акцентувати увагу на знаходженні актуальної та інноваційної ідеї, замість пошуку ідеальної. Чим більша вибірка ідей тим легше згенерувати актуальну бізнес-ідею. В середньому 3 тис. ідей трансформуються в 300 бізнес-ідей, 9 з яких обираються для подальшої обробки та розробки продукту і лише 1 ідея трансформується в реальний успішний проект, рис. 1 [1, с. 277–280].

Інноваційний розвиток підприємств малого бізнесу в цифрову епоху ставить нові завдання перед керівниками, насамперед на 2021 рік, лише в межах мережевої інтелектуальної цифровізації можна виділити декілька технологічних трендів, а саме: діджитал ідея, розумні додатки та аналітика, розумні речі, цифрові близнюки, хмарні технології, розмовні платформи, занурений досвід, блокчейн, керовані моделі, пролонгований адаптивний ризик і довіра.

На сьогоднішній день, найбільш популяризується бізнес-ідеї пов'язані з харчовою індустрією, але зазначимо, що не всі інноваційні технології можуть вважатися проривними, а тільки ті, які глобально змінюють суспільство. Патрік Ван Ден Дуїн [8], відомий футуролог, в своїх працях, виділяє ряд проривних інновацій, а саме:

- синтетична біологія – створення та вивчення інноваційних біологічних систем.
- біоінформатика – аналіз та діагностика масивів біологічних даних і послідовностей структури білків;
- смарт фармінг – це ресурсозабезпечення агропідприємств, які впроваджують технології точного землеробства;
- дизайн харчових продуктів – сукупність процесів, кваліметричних перетворень, яким повинен відповідати харчовий продукт, у технічну специфікацію на такий продукт;
- альтернативний сплайсинг – механізм виникнення варіацій при сплайсингу;
- вертикальні ферми – узагальнена назва високоавтоматизованого агропромислового комплексу, розміщеного в спеціально спроектованій висотній будівлі, а також назва самої будівлі;
- аквакультура – вирощування водних організмів, переважно їстівних; включає також теоретичні знання і наукові дослідження в цій галузі;
- генетика – вивчення всіх форм життя від вірусів до людини;
- технологія консервації – технологічний процес, подовження строку збереження продуктів у придатному для вживання.

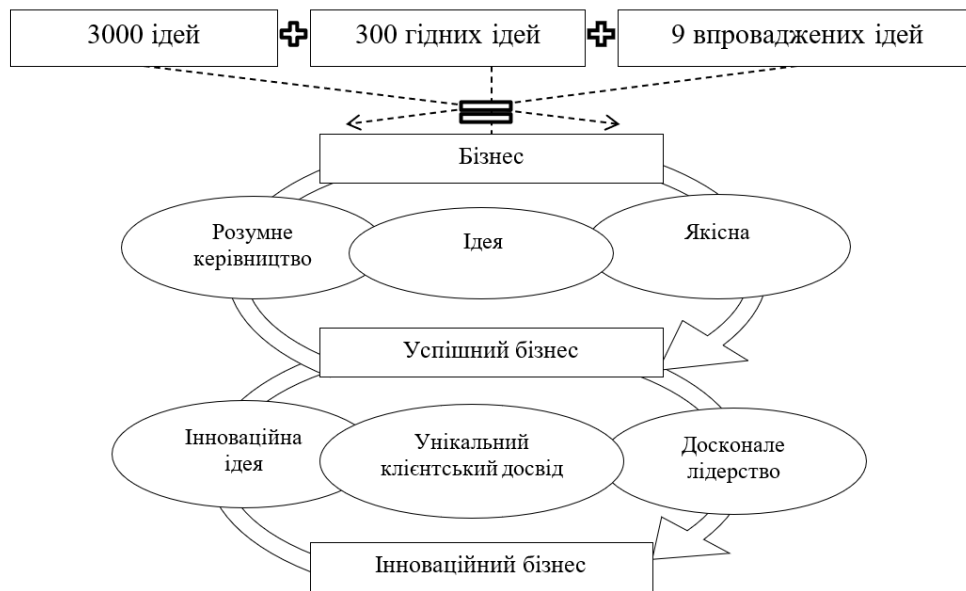

Рис. 1. Генеза трансформації ідеї в інноваційну бізнес-ідею

Джерело: сформовано автором

В своїх працях, він згенерував декілька сценаріїв розвитку майбутнього, щоб оцінити шанси обраних технологій стати проривними інноваціями. Зазначимо, що перспективність інновацій залежить від актуальності напрямків розвитку, а саме:

- світовий сталий розвиток – велика увага до проблем екології та здорового способу життя;
- економічний оптимізм – глобалізація та контроль ринку міжнародними корпораціями;
- регіональна конкуренція – повернення до політики протекціонізму і державного та суспільного контролю над особистістю;
- реформа ринку – держава та суспільство регулює ринок і вплив глобальних корпорацій;
- регіональний сталий розвиток – розвиток локальної економіки та самоорганізації [9].

Враховуючи дані напрями, зазначимо, до сучасні технології, які мають високі шанси стати проривними інноваціями, належать: біоінформатика, смартфармінг, синтетична біологія, дизайн харчових продуктів, альтернативні джерела білку. А до технологій з меншими шансами доцільно віднести наступні: вертикальні ферми, аквакультура, технологія консервації та подовження терміну зберігання харчових продуктів.

Якщо розглядати дані інноваційні технології з позиції здоров'я, покращення демографії та добробуту населення, доцільно відзначити: біоінформатика та дизайн харчових продуктів, орієнтовані на індивідуальні потреби кожного споживача; персоналізація підвищить загальний добробут та допоможе в дотриманні персональної дієти; урбанізація стимулює розвиток вертикальних ферм.

Разом з тим, на нашу думку, у сфері безпечної енергетики доцільно виділити наступні тенденції, а саме: зменшення екологічної шкоди завдяки здобуткам біоінформатики та ІТ у сільському господарстві; генетика, синтетична біологія та дизайн їжі зменшать навантаження на традиційне сільське господарство за допомогою лабораторного виробництва їжі; поява нових джерел енергії – сонячної, вітрової, з водоростей та біопалива.

Вищезазначене підкреслює, що в умовах глобалізаційних процесів пріоритетним завданням для інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу є вектор діджиталізації. Тобто ефективне функціонування суб'єктів ринкових відносин можливе, за рахунок, ідентифікації альтернативних конкурентних стратегій розвитку, з врахуванням digital-трендів, де ключовим аспектом є швидка реалізація digital-технологій у господарську діяльність. Тобто можна стверджувати, що цифрова революція є потужним драйвером інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу. В ході наукового дослідження було визначено, що саме при digital-трансформації варто зосередити увагу на ключових аспектах інноваційного розвитку бізнес-середовища:

Цифрове-середовище. В епоху діджиталізації вхідні бар'єри заміщуються бар'єрами нематеріальними, що спонукає до переосмислення важелів формування конкурентної стратегії.

Цифровий менеджмент. Адаптація стратегічних орієнтирів компанії, та її підходів до інноваційного розвитку діяльності підприємств малого бізнесу.

Цифрова культура. Кожен працівник повинен розуміти зміст діджиталізації та долучитися до цього процесу, тобто вимагає тісної співпраці на всіх рівнях.

Цифрова стратегія. Паралельне формулювання та реалізація бізнес-ідей.

На сьогоднішній день, лідерами діджиталізації є країни ЄС, США та Японія, які є драйверами світових інноваційних зрушень, оскільки цифрові технології зумовлюють використання широкого спектру динамічних можливостей, але водночас, є джерелом ризику. В умовах насиченості ринку та поширення наслідків четвертої промислової революції відбувається переосмислення поведінки лідерів і персоналу підприємств з позицій збереження їх конкурентоспроможності [2, с. 60–66]. Про що свідчить щорічний Форум EFQM, лейтмотивом виступів лідерів найуспішніших європейських організацій є: операційна досконалість, тобто якісне виконання процесів, стабільне виробництво; ощадливе виробництво є загальновідомим трендом, але є недостатньою умовою для успіху на глобальному ринку; недостатньо тільки виконувати вимоги зацікавлених сторін, необхідно викликати їх захоплення; залучати персонал до вдосконалення та бути для нього джерелом щастя та гордості; займатися корпоративною соціальною відповідальністю та активно вибудовувати майбутнє для подальшого розвитку; будувати гнучкі системи управління та визнати неминучість непередбачених змін і формувати системи, стійкі до опору.

Разом з тим, слід відзначити можливі притаманні тренди економічного розвитку для України: економічний стан вітчизняної економіки є вкрай складним і продовжує погіршуватися; ситуація загострюється тим, що при сучасному розвитку світової науки і технологій дедалі жорсткішою стає конкуренція моделей і систем управління; українські ділові кола недостатньо відповідають вимогам функціонування глобального насичення ринку, їх ділова культура суттєво відстає від тієї, що притаманна розвиненим країнам; через хибні рішення у сфері якості, ділової досконалісті та конкурентоспроможності, які закріплені у ряді державних нормативних документів, вітчизняний бізнес і суспільство в цілому дезорієнтовані; уряд, зорієнтований переважно на боротьбу з корупцією, дерегуляцію бізнесу, гармонізацію вітчизняних регламентів і стандартів з європейськими нормами, але при цьому не приділяє належної уваги діловій досконалісті тощо.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Задля збереження своєї незалежності Україна має лише один вибір: стати сильною, вдосконалювати свою ділову культуру, сконцентрувавшись на досконалісті, як свого часу це зробили Японія, Німеччина та ряд інших розвинених країн, де ключовим постулатом є вислів: «Чим досконаліше підприємство, тим комфортніше йому у державі», який має стати єдиним для всіх суб'єктів українського ділового світу. В ході дослідження, можна зазначити, що промисловий сектор вітчизняної економіки є основою для розвитку суб'єктів ринкових відносин. Імплементация ключових засад цифрової економіки супроводжується формуванням нових бізнес-ідей, винаходів всередині країни та їх швидка комерціалізація, які здатні забезпечити конкурентоспроможність підприємств малого бізнесу. В свою чергу, відповідні тенденції, вимагають вивчення бізнес-моделей новаторського типу та пошуку нових джерел залучення та генерування інтелектуальних ресурсів. Малоімовірно, що корпоративне лідерство, в його сьогоденному прояві переживе цифрову революцію. Саме тому, потрібно кардинально змінювати управлінські пріоритети та використовувати динамічні можливості. Цифрова революція може стати як утопічною для розвитку інноваційного бізнесу, або передумовою до виживання на ринку, але, на нашу думку, digital-трансформації, зумовлять суб'єктів ринкових відносин до досягнення високого рівня інновацій, компетентностей, ефективності, лідерства та відповідальності з принципово позитивними результатами для компаній та суспільства. Об'єктивну увагу слід приділити конгломераті бізнесу з університетами та науково-дослідними організаціями, що є обов'язковою умовою реалізації бізнес-ідей в контексті інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу. Відповідна реалізація сприятиме стимулюванню інвестицій та перерозподілу ресурсів між різними галузями, що в свою чергу дозволить підвищити конкурентоспроможність держави, в цілому.

Література

1. Gontareva I., Chorna M., Pawliszczy D., Barna M., Dorokhov O., Osinska O. Features of the entrepreneurship development in the digital economy. TEM Journal. 2018. Volume 7, Issue 4, pages 813–822

2. Tepluk M. Ukrainian trends of innovation enterprise development / M. Tepluk // *Strategies for Entrepreneurship for Sustainable Development of Small and Medium-Sized Innovative Entrepreneurship: International Conference, 9–14 October 2019.* – Riga : Baltic International Academy, 2019. – P. 60–66. – URL : <http://openarchive.nure.ua/handle/document/13083>

3. Лаврененко В. Development of the enterprise's innovative potential on the basis of resource theory / В. Лаврененко, Г. Махова, В. Вострякова // *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* – 2021. – 3.38. – С. 397–408.

4. Репіна І. М. Інтелектуальний капітал у процесах діджиталізації підприємницької діяльності / І. М. Репіна, А. В. Гончар // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* – 2020. – № 6. – С. 63–68. – DOI: 10.31891/2307-5740-2020-288-6-9

5. Сагайдак М. П. Сучасні тенденції та можливості для сталого інноваційного розвитку економіки України в контексті індустрії 4.0 / М. П. Сагайдак, М. О. Хмелевський, М. А. Теплюк // *Вісник Хмельницького національного університету.* – 2018. – № 5. – С. 139–143. – DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-64-68

6. Теплюк М. А., Швиданенко Г. О. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва / М. А. Теплюк, Г. О. Швиданенко // *Економіка та держава.* – 2018. – № 5. – С. 89–92.

7. Чухраєва Н.М. Тенденції інноваційно-інвестиційного розвитку харчових підприємств України / Н.М. Чухраєва // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* – 2012. – № 4. – Том. 3. – С. 277–228.

8. Майбутнє зараз: інноваційні технології в харчовій промисловості. – URL : <https://www.foodinside.com.ua/2019/04/08/maybutne-zaraz-innovatsiyini-tehnologii-v-harchoviy-promislovosti/> (дата звернення 06.03.2021)

9. Проривні інновації в харчовій промисловості майбутнього. – URL : <https://aggeek.net/ru-blog/prorivni-innovatsii-v-harchovij-promislovosti-majbutnogo> (дата звернення 06.03.2021)

References

1. Gontareva I., Chorna M., Pawliszczy D., Barna M., Dorokhov O., Osinska O. Features of the entrepreneurship development in the digital economy. *TEM Journal.* 2018. Volume 7, Issue 4, pages 813–822

2. Tepluk M. Ukrainian trends of innovation enterprise development / M. Tepluk // *Strategies for Entrepreneurship for Sustainable Development of Small and Medium-Sized Innovative Entrepreneurship: International Conference, 9–14 October 2019.* – Riga : Baltic International Academy, 2019. – P. 60–66. – URL : <http://openarchive.nure.ua/handle/document/13083>

3. Lavrenenko V. Development of the enterprises innovative potential on the basis of resource theory / V. Lavrenenko, H. Makhova, V. Vostriakova // *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky.* – 2021. – 3.38. – С. 397–408.

4. Riepina I. M. Intelktualnyi kapital u protsesakh didzhytalizatsii pidpriemnytskoi diialnosti / I. M. Riepina, A. V. Honchar // *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences* – 2020. – № 6. – С. 63–68. – DOI: 10.31891/2307-5740-2020-288-6-9

5. Sahaidak M. P. Suchasni tendentsii ta mozhlyvosti dlia staloho innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy v konteksti industrii 4.0 / M. P. Sahaidak, M. O. Khmelevskiy, M. A. Tepluk // *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences.* – 2018. – № 5. – С. 139–143. – DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-64-68

6. Tepluk M. A., Shvydanenko H. O. Suchasni trendy rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva / M. A. Tepluk, H. O. Shvydanenko // *Ekonomika ta derzhava.* – 2018. – № 5. – С. 89–92.

7. Chukhraieva N.M. Tendentsii innovatsiino-investytsiinoho rozvytku kharchovykh pidpriemstv Ukrainy / N.M. Chukhraieva // *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences.* – 2012. – № 4. – Том. 3. – С. 277–228.

8. Maibutnie zaraz: innovatsiini tekhnologii v kharchovii promyslovosti. – URL : <https://www.foodinside.com.ua/2019/04/08/maybutne-zaraz-innovatsiyini-tehnologii-v-harchoviy-promislovosti/> (data zvernennia 06.03.2021)

9. Proryvni innovatsii v kharchovii promyslovosti maibutnogo. – URL : <https://aggeek.net/ru-blog/prorivni-innovatsii-v-harchovij-promislovosti-majbutnogo> (data zvernennia 06.03.2021)

Надійшла / Paper received : 06.01.2021

Надрукована / Printed : 10.03.2021